

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра сучасної української мови

Категорійна структура вторинної предикації
(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни за вибором
підготовки аспіранта
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

Чернівці
2016

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування вищого навчального закладу)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Кульбабська Олена Валентинівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

„Категорійна структура вторинної предикації”

(за вимогами ECTS)

У когнітивній парадигмі мова є головним засобом категоризації та концептуалізації світу людським розумом. Думати про будь-який предмет – це означає передусім виокремлювати його з-поміж інших предметів, тобто знаходити в ньому щось істотне, а потім, використовуючи багатий арсенал мовних засобів, виражати думку не про окремі предмети, а про їхні зв'язки й взаємодії, тобто так, як вони існують у природі. Моделювання лінгвістичних здібностей мовця передбачає аналіз і розуміння того, у який спосіб він використовує мовне явище і чому вживає (або реалізує) певну мовну сутність саме так, а не інакше.

Безпосередній зв'язок мови з мисленням, з механізмом і логікою пізнання, з формуванням думок і вираженням різних інтенцій у процесі спілкування знаходить своєрідне відображення в одиницях і категоріях мови. Визначення сукупності синтаксичних одиниць і категорій, їх внутрішньої та зовнішньої ієрархії, специфіки вживання і функціональної динаміки дотепер залишається актуальним у проблематиці теоретичної граматики.

Сутність синтаксичних категорій – комунікативного, когнітивного, семантичного і формального спрямувань – часто зумовлена поліаспектністю їх міжрівневого перетину. Характерною ознакою більшості категорій є їхня багаторівнева мовна репрезентація як мікросистем, які взаємодіють і пов'язані між собою. Показовими в цьому плані є категорії *предикативності*, *предикації*, *предикатності* і *сполучуваності* (валентності), що перебувають у взаємних нашаруваннях, відбивають сутність різних аспектів речення та виявляють симетричність / асиметричність його формально-граматичної та семантико-синтаксичної будови. Незважаючи на традиційність зазначених понять, у мовознавчій науці дотепер немає єдиного несуперечливого їхнього трактування. Це вмотивовує прагнення лінгвістів унормувати синтаксичну термінологію та уточнити таксонімію синтаксичних одиниць для їх адекватного застосування й розуміння.

„Треба пам'ятати, – зазначав Л. Щерба, – що зрозумілими є лише крайні випадки. Проміжні ж у самому першоджерелі – у свідомості мовців – стають хиткими, невизначеними. Проте це незрозуміле й хитке насамперед і має приваблювати лінгвістів”. Це висловлення академіка Л. Щерби досить точно передає „проміжні ланки” в системі категорії предикативності, якими є, наприклад, „напівпредикативність”, „вторинна предикація” тощо. У цьому аспекті предметом пильної уваги вчених все частіше постає *просте ускладнене речення*, граматичний статус якого залишається ще не визначеним: в ієрархії синтаксичних одиниць воно перебуває між простим елементарним і складним реченням.

Аспіранти в базовому курсі синтаксису вже вивчали механізми структурного та семантичного ускладнення простого речення сурядними рядами словоформ, напівпредикативними комплексами, пояснювально-уточнювальними зворотами, суб'єктивно-модальними конструкціями, звертаннями. Попри те, навчальна програма з сучасної української мови не охоплює тих виявів семантичного ускладнення реченнєвої структури, які засвідчують найвищий

ступінь згортання одного з вихідних елементарних простих речень у синтаксеми з неелементарним значенням.

Мета викладання навчальної дисципліни – ознайомити аспірантів з одним із найважливіших понять категорійного синтаксису – семантико-синтаксичною категорією предикації, із сучасними аспектами вивчення простого ускладненого речення в українському та зарубіжному мовознавстві; сприяти розвиткові мовного чуття майбутніх працівників гуманітарної сфери завдяки розглядові синонімічних можливостей синтаксису, врахування його національної специфіки.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є особливості та види предикації в простому реченні.

Курс I	Галузь знань	Характеристика навчальної дисципліни
Семестр – 2 Кількість кредитів ECTS – 3 Тижневих годин -	03 Гуманітарні науки	<i>Тип:</i> за вибором <i>Загальна кількість годин</i> – 90 год. Аудиторних – 45 год. Лекції – 20 год. Практичні заняття – 25 год. Індивідуальна робота – 2 год. Самостійна робота – 41 год.

Завдання викладання навчальної дисципліни полягає в тому, щоб:

- 1) уточнити зміст і категорійний статус понять „предикативність” і „предикація”;
- 2) розмежувати поняття „елементарне / неелементарне просте речення” у стосунку до предикації;
- 3) установити критерії розмежування первинної та вторинної предикацій;
- 4) визначити лінгвальний статус вторинної предикації та окреслити систему предикатем у простому поліпропозитивному реченні;
- 5) схарактеризувати семантичні та морфологічні варіанти вторинних субстанціальних синтаксем;
- 6) розкрити прагматичні потенціал засобів вторинної предикації;
- 7) навчити аспірантів вправно вживати синтаксичні одиниці різних рангів, що перебувають у співвідносних смислових і функціональних парадигматичних рядах і забезпечують мовцєві можливість вибору, дають змогу мінімальними мовними засобами репрезентувати складну в змістовому плані інформацію.

Компетенції, якими має оволодіти аспірант у процесі вивчення навчальної дисципліни:

- *знати* теоретичні відомості про будову, семантичні та функціональні особливості простих ускладнених речень; засвоїти типологію синтаксем у семантико-синтаксичній структурі простого поліпропозитивного речення; оволодіти відповідною науковою термінологією, що її передбачає науково-методологічна база курсу;

- *розуміти* лінгвальну природу простих неелементарних речень та критерії їх поділу на структурно-семантичні та функціональні різновиди;

- *вміти* вільно оперувати теоретичними та історичними відомостями,

метамовою курсу; виокремлювати прості неелементарні речення з тексту й аналізувати їх, урахувавши механізми структурно-семантичного ускладнення; використовувати набуті знання для аргументації тих чи тих положень для інтерпретації формально-семантичних співвідношень простих ускладнених речень з іншими типами синтаксичних одиниць; аргументувати доцільність їх уживання в текстовому масиві з огляду на авторські інтенції.

Практичне значення курсу за вибором полягає в засвоєнні сучасних теоретичних знань з актуальної проблеми національного синтаксису, у формуванні навичок синтаксичного та функціонального аналізу синтаксичних різнорангових одиниць, що сприятиме підготовці аспірантів до практичної роботи, збагаченню їх зв'язного мовлення.

Форми проведення занять: лекції, практичні заняття, самостійна робота (ІНДЗ). Організація роботи слухачів передбачає поняттєво-категоріальний масив з кожної теми, контрольні питання та самостійні завдання, роботу з науковою та довідковою літературою, а також розв'язання проблемних ситуацій та дослідно-творчих завдань.

Поточний контроль: здійснюється на заняттях через індивідуальне і фронтальне усне опитування, бліц-опитування; письмові самостійні роботи (реферати, есе); ведення термінологічного словника; практичні, індивідуальні та самостійні завдання; робота з діаграмами, графіками, схемами; розв'язання творчих задач; взаємоконтроль слухачів у парах і групах; самоконтроль тощо. Особливого значення набуває тестова форма контролю та оцінювання навчальних досягнень аспірантів. Вид семестрового контролю: модульні контрольні роботи, залік.

Результати навчальної діяльності аспірантів у межах кожного модуля оцінюють максимально у **30 балів**, змістового модуля – **15 балів**. Щонайбільший бал на заліку – **40**.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
(СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ)
 з навчальної дисципліни
„Категорійна структура вторинної предикації”
 (I курс – 2 семестр)

№ п / п	Зміст	Лекції	Практ. заняття	Інд. роб.	Самост. робота	Разом
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Просте неелементарне речення крізь призму предикації						
1.1.	Тема 1. Науково-теоретичні засади дослідження категорій простого речення	2	4	–	6	8
1.2.	Тема 2. Асиметричні конструкції в синтаксисі простого речення: аспекти дослідження проблеми	2	4	–	7	8
1.3.	Тема 3. Предикація як ідентифікатор формальної та семантичної елементарності / не елементарності простого речення	2	3	–	8	12
1.4.	Модульна контрольна робота № 1			2	–	2
Змістовий модуль 2. Вторинні синтаксеми як репрезентанти простого неелементарного речення						
1.5	Тема 1. Специфіка простих неелементарних речень з вторинними предикатними семантико-синтаксичними відношеннями	8	8	–	10	7

1.6	Тема 2. Репрезентації простих неелементарних речень із вторинними субстанційними семантико-синтаксичними відношеннями	6	6	–	10	20
Модульна контрольна робота № 2		–	–	2	–	2
Усього годин		20	25	4	41	90

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ПРОСТЕ НЕЕЛЕМЕНТАРНЕ РЕЧЕННЯ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРЕДИКАЦІЇ

Тема 1. Науково-теоретичні засади дослідження категорій простого речення

Загальна характеристика простого речення (актуалізація опорних знань). Поняття синтаксичної категорії в сучасному мовознавстві. Класифікація категорій синтаксису за аспектами вивчення синтаксичних одиниць. Типологія наукових підходів до вивчення категорій предикативності, присудковості, предикатності та предикації. Сучасний стан теорії предикації в мовознавстві.

Тема 2. Асиметричні конструкції в синтаксисі простого речення: аспекти дослідження проблеми

Поняття симетрії / асиметрії простого речення. Поняття „ситуація речення”. Семантичні класи ситуацій у простому реченні. Пропозиція як семантична константа простого елементарного речення. Пропозиції реченневого й нереченневого типу.

Тема 3. Предикація як ідентифікатор формальної та семантико-синтаксичної елементарності / неелементарності простого речення

Типологія наукових підходів до вивчення категорій предикатності. Класифікаційні ознаки та семантичні класи базових предикатів. Поняття елементарності / неелементарності простого речення. Поняття предикатем, типологія предикатем.

Основна предикатема як мінімальна семантико-синтаксична одиниця простого елементарного речення. Просте неелементарне речення як репрезентант макропредикатем.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ВТОРИННІ СИНТАКСЕМИ ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИ ПРОСТОГО НЕЕЛЕМЕНТАРНОГО РЕЧЕННЯ

Тема 1. Специфіка простих неелементарних речень з вторинними предикатними семантико-синтаксичними відношеннями

Поняття вторинної предикатної синтаксеми. Семантико-синтаксичні та морфологічні вияви вторинних предикатем предикатно-адвербіального типу. Семантико-синтаксичні та морфологічні параметри вторинних предикатем предикатно-атрибутивного та предикатно-апозитивного типу. Вторинні предикатем з предикатно-кількісним значенням: семантичний та морфологічний діапазон. Семантико-синтаксичні та морфологічні особливості вторинних предикатем предикатно-модального типу.

Тема 2. Репрезентації простих неелементарних речень з вторинними субстанціальними семантико-синтаксичними відношеннями

Складні субстанціальні синтаксеми як компоненти з неелементарним значенням у простих поліпропозитивних реченнях із вторинними предикатами. Вторинні предикатами із значенням об'єктного суб'єкта. Вторинні предикатами із значенням інструментального суб'єкта. Вторинні предикатами зі значенням простору. Вторинні предикатами із вокативними синтаксемами. Вторинні предикатами із суб'єктно-предикатним значенням. Вторинні предикатами з об'єктно-предикатним значенням.

Методичне забезпечення

1. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : [монографія] / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 336 с.
2. Гуйванюк Н. Слово – Речення – Текст : [вибрані праці] / Ніна Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 664 с.
3. Гуйванюк Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ (на матеріалі авторизованих конструкцій сучасної української мови) : [навч. посібник] / Н. В. Гуйванюк, А. М. Агафонова. – Чернівці : Рута, 2001. – 56 с.
4. Гуйванюк Н. В. Способи реалізації іронії у структурі речення [Текст] : [монографія] / Н. В. Гуйванюк, Ю. М. Пацаранюк. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – 167 с.
5. Гуйванюк Н. Нерозкладні компоненти у структурі речення [Текст] : [монографія] / Н. В. Гуйванюк, О. В. Максим'юк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 224 с.
6. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії : монографія / А. П. Загнітко. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2007. – 219 с.
7. Кульбабська О. В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія / О. В. Кульбабська ; відп. ред. Н. В. Гуйванюк. — Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. — 672 с.
8. Кульбабська О. В. Категорійна структура вторинної предикації: модульний курс : навч. посібн. / О. В. Кульбабська. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 268 с.
9. Кульбабська О. В. Просте ускладнене речення в контексті лінгвістичного знання [Текст] / Олена Кульбабська // Мовний простір граматики: актуальні студії : зб. наук. праць на честь 60-річчя член-кореспондента НАН України Анатолія Загнітка / наук. ред. : М. О. Вінтонів. – Донецьк : ДонНУ, 2014. – С. 117–123.
10. Кульбабська О. В. Імплицитні способи репрезентації нової інформації в художньому тексті / Olena Kulbabska // Dialogul slaviștilor la începutul secolului al XXI-lea. – Cluj-Napoca : Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, 2014. – Anul III, nr.1. – С. 348–357.
11. Кульбабська О. В. Функції засобів вторинної предикації в художньому тексті [Текст] / О. В. Кульбабська // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя / відп. ред. проф. Г. В. Самойленко. — Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. — Кн. 2. — С. 23—31.
12. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд) / О. О. Селіванова. – К. : 1999. – 148 с.
13. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
14. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

Рекомендована література до змістових модулів

О с н о в н а

Алисова Т. Б. Очерки синтаксиса современного итальянского языка: Семантическая и грамматическая структура простого предложения / Т. Б. Алисова. – М. : Изд-во МГУ, 1971. – 294 с.

Андерш Й. Ф. Проблеми синтаксичної семантики в сучасному зарубіжному мовознавстві / Й. Ф. Андерш // Мовознавство. – 1983. – № 1. – С. 11–19.

Арват Н. М. Семантическая структура простого предложения в современном русском языке [монография] / Н. Н. Арват. – К. : Вища шк., 1984. – 160 с.

Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка : [монография] / Шарль Балли / перевод Е. В. и Т. В. Вентцель; ред., вступ. ст. и прим. Р. А. Будагова. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : УРСС, 2001. – 416 с. – (Лингвистическое наследие XX века).

Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : [підручник] / О. К. Безпояско, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.

Бондарко А. В. Функциональная грамматика : [монография] / А. В. Бондарко. – Л. : Наука, 1984. – 136 с.

Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1975. – 558 с.

Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення : [монографія] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1983. – 219 с.

Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.

Вихованець І. Передмова. Основні питання морфології. Іменник. Прикметник. Числівник. Займенникові слова / Іван Вихованець // Теоретична морфологія української мови : [академічна граматики української мови] / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. члена-кор. НАН України І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во „Пulsари”, 2004. – С. 6–216.

Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1980. – 286 с.

Городенська К. Г. Дери́вація синтаксичних одиниць : [монографія] / К. Г. Горденська / Ін-т мовознавства; відп. ред. І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.

Городенська К. Дієслово. Прислівник. Службові слова – морфеми / Катерина Городенська // Теоретична морфологія української мови : [академічна граматики української мови] / І. Вихованець, К. Городенська; за ред. члена-кор. НАН України І. Вихованця. – К. : Унів. вид-во „Пulsари”, 2004. – С. 217–373.

Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : [монографія] / Н. В. Гуйванюк. — Чернівці : Рута, 1999. — 336 с.

Жовтобрюх М. А. Курс сучасної літературної української мови : [підручник] / М. А. Жовтобрюх, Б. М. Кулик. – Ч. І. – К. : Вища шк., 1972. – 402 с.

Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис: [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 2001. – 662 с.

Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка // Г. А. Золотова, Н. К. Онипенко, М. Ю. Сидорова; под ред. Золотовой Г. А. – М. : Изд-во Моск. ун-та; Ин-та русского языка РАН, 1998. – 528 с.

Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка :

- [монографія] / Г. А. Золотова / отв. ред. Бархударов С. Г. – М. : Наука, 1973. – 351 с.
- Золотова Г.А.** Коммуникативные аспекты русского синтаксиса : [монографія] / Г. А. Золотова. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : УРСС, 2001. – 367 с.
- Іваницька Н. Л.** Двоскладне речення в українській мові : [підручник] / Н. Л. Іваницька. – К. : Вища шк., 1986 – 168 с.
- Іваненко З. І.** Система прийменникових конструкцій адвербіального значення : [монографія] / З. І. Іваненко. – К. : Вища школа, 1981. – 142 с.
- Кадомцева Л. О.** Українська мова: Синтаксис простого речення : [підручник] / Л. О. Кадомцева. – К. : Вища шк. Голов. вид-во, 1983. – 126 с.
- Каранська М. У.** Синтаксис сучасної української літературної мови : [навч. посібн.] / М. У. Каранська – К. : Либідь, 1995. – 312 с.
- Кулик Б. М.** Курс сучасної української літературної мови : [підручник] / Б. М. Кулик. – Ч. II. – К. : Рад. шк., 1965. – 2-е вид. – 283 с.
- Масицька Т. Є.** Граматична структура дієслівної валентності : [монографія] / Т. Є. Масицька. – Луцьк : Вид-во Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки, 1998. – 208 с.
- Мойсієнко А. К.** Сучасна українська літературна мова: Синтаксис простого ускладненого речення : [підручник] / А. К. Мойсієнко. – К. : Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2006. – 236 с.
- Плющ М. Я.** Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення : [монографія] / М. Я. Плющ. – К. : Вища шк. Головне вид-во, 1986. – 175 с.
- Русанівський В. М.** Структура лексичної і граматичної семантики : [монографія] / В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1988. – 240 с.
- Семантические** типы предикатов [монографія] / О. Н. Селиверстова, Т. В. Булыгина / под ред. О. Н. Селиверстовой. – М. : Наука, 1982. – 365 с.
- Слинько І. І.** Синтаксис сучасної української мови: Проблемні питання : [підручник] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
- Сучасна** українська літературна мова: Синтаксис : [підручник] / за заг. ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с.
- Сучасна** українська літературна мова : [підручник] / керівник авт. колективу А. П. Медушевський. – К. : Вища шк. Головне вид-во, 1975. – 398 с.
- Сучасна** українська мова : [підручник] / за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
- Сучасна** українська мова : [підручник] / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – 400 с.
- Сучасна** українська літературна мова : [підручник] / за ред. А. П. Грищенка. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Вища шк., 1997. – 493 с.
- Сучасна** українська мова : [підручник] / М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. – 3-тє вид., стереот. – К. : Вища шк., 2001. – 430 с.
- Сучасна** українська літературна мова : [підручник] / за ред. М. Я. Плющ. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К. : Вища шк., 2000. – 430 с.
- Сучасна** українська мова: Синтаксис : [навч. посібн.] / С. П. Бевзенко, Л. П. Литвин, Г. В. Семеренко. – К. : Вища шк., 2005. – 270 с.
- Шульжук К. Ф.** Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – 408 с.

Д о д а т к о в а

Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова . – М. : Сов. писатель, 1966. – 607 с.

Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с. – (Словники України).

Бибик С. П. Словник епітетів української мови / С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт– К., 1998.

ВТСУМ 2005: Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. – 1440с.

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Гол. вид-во „Вища шк.”, 1985. – 360 с.

Городенська К. Г. Граматичний словник української мови: Сполучники / Городенська К. Г. – К., Херсон : Ін-т укр. мови НАН України, Херсон. держ. ун-т, 2007. – 349 с. [2.].

Золотова Г. А. Синтаксический словарь: Репертуар элементарных единиц русского языка / Г. А. Золотова. – М. : Наука, 1988. – 440 с.

Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. Єрмоленко С. Я. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.

Мала філологічна енциклопедія: [довідник] / укл. : О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 478 с.

Русский семантический словарь. Толковый словарь, систематизированный по классам слов и значений / РАН Ин-т рус. яз.; под ред. Н. Ю. Шведовой : в 6-ти т. – М., 2002. – Т. 1. – 807 с. : ил. (66 схем); М. : Азбуковник, 2002. – Т. 2. – 762 с. : ил. (97 схем); М. : Азбуковник, 2003. – Т. 3. – 720 с. : ил.; М. : Азбуковник, 2007. – Т. 4. – 952 с.

Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка : у 3-х т. – Т. 1 / за ред. докт. філол. наук, проф. М. А. Жовтобрюха. – Т.1 : Харків, 1978. – 664 с.; Т 2 : Харків, 1979. – 680 с.; Т. 3 : Харків, 1979. – 680 с.

Словарь української мови / упоряд. з додатком власного матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. / НАН України; Ін-т української мови. – К., 1996–1997.

Українська мова : [енциклопедія]. – К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2000. – 752 с.

Фразеологічний словник української мови : в 2-х т. / укл. В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наук. думка, 1999. – 984 с.

Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е. изд. – М. : Большая Росс. энциклоп., 1998. – 685 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Український правопис (повний текст, роз'яснення) // <http://slovoua.com/pravorus>
2. Довідник з української мови // <http://javot.net/mova/glav.htm>
3. Електронний підручник з української мови // <http://www.mova.info/pidruchn.aspx>

4. Літературне місто. Онлайн-бібліотека української літератури. Освітній онлайн-ресурс // <http://litmisto.org.ua>
5. Офіційний сайт Української мови // <http://ukrainskamova.at.ua>
6. Істрія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. Розділ: Мовознавство // <http://izbornyk.org.ua/links/inmovozn.htm>